

PAUL NISTOR*

**DINCOLO DE CORTINA DE FIER:
NEGOCIERILE INTERGUVERNAMENTALE
ROMÂNNO-AMERICANE (MAI-IUNIE 1964)**

Cu particularitățile sale, Războiul Rece a inflamat relațiile internaționale după 1945. Chiar și după moartea lui Stalin, disputele între superputeri au continuat în forme dure, cu toate declarațiile Moscovei de acceptare a „coabitării pașnice” între sisteme. După opt ani de tensiuni cu președintele Eisenhower, URSS spera că o administrație democrată la conducerea SUA va aduce o destindere vizibilă în plan internațional, cu o mai mare respectare a intereselor sovietice. Tocmai de aceea, Kremlinul a mizat pe democrația lui Kennedy, văzuți ca fiind mai puțin belicoși decât republicanii și înclinați spre colaborare globală¹. Însă democrații, la rândul lor, nu aveau deloc o părere bună despre Hrușciiov și echipa de conducere de la Kremlin. Întâlnirea dintre Kennedy și Hrușciiov, din iunie 1961, a fost destul de contondentă. În plus, sutele de teste nucleare sovietice și americane, din perioada 1961–1962, dar și refuzul sovieticilor de a încheia un tratat de limitare a experiențelor nucleare (semnat abia în 1963) au tensionat permanent relațiile sovieto-americane².

Deși a arătat potențialul încă exploziv al Războiului Rece, criza rachetelor din Cuba a indicat și faptul că se puteau încheia înțelegeri, din care ambele părți să poată scăpa cu bine. În ciuda tensiunilor existente, în mod curios, Hrușciiov a arătat mereu că poate ceda și că se poate înțelege, oarecum, cu Vestul. De altfel, aceasta a fost una din acuzele importante ale liderilor Politburo, care îl debarcau pe Hrușciiov în octombrie 1964 și se arătau tentați să se întoarcă la o linie dură în relațiile internaționale³. După moartea neașteptată a lui Kennedy, noul președinte american, Lyndon Johnson, a ținut un discurs la ONU, în decembrie 1963, vorbind despre obiective și eforturi de limitare a Războiului Rece. Între acestea, așa cum va arăta anul 1964, se aflau celebrele „construiri de punți” către Europa de Est. Comerțul și colaborările, în niciun caz confruntările tensionate, erau opțiunea de moment a președintelui Lyndon Johnson⁴.

---

* Cercetător științific gradul II, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română – Filiala Iași.

¹ Warren I. Cohen, *The New Cambridge History of American Foreign Relations*, vol. IV, Cambridge, New York, Cambridge University Press, 2013, p. 123.

² Donald E. Davis, Eugene P. Trani, *Distorted Mirrors. Americans and Their Relations with Russia and China in the Twentieth Century*, Columbia, London, University Missouri Press, 2009, p. 164–165.

³ Vladislav M. Zubok, *A Failed Empire. The Soviet Union in the Cold War from Stalin to Gorbachev*, Chapel Hill, The University of North Carolina Press, 2007, p. 193–194.

⁴ Jonathan Cohnen, *The Foreign Policy of Lyndon B. Johnson. The United States and the World, 1963–1969*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2010, p. 116–117.

În acest cadru internațional, România începuse normalizarea relațiilor cu Statele Unite încă din 1960, prin semnarea unui acord financiar și încheierea unei înțelegeri culturale. Lucrurile au evoluat bine în următorii ani și datorită faptului că Gheorghiu-Dej îl considera pe Hrușciiov un aventurier care pune în pericol viitorul României. Declarația din aprilie 1964 a Partidului Muncitoresc Român, celebra „declarație de independență” a României, i-a impresionat plăcut pe americani. După întâlniri pozitive ale ministrului de Externe Corneliu Mănescu și ale adjunctului său, Mircea Malița, cu înalți oficiali americani, Lyndon Johnson s-a hotărât să facă din România un exemplu pentru Europa de Est, dând undă verde unei colaborări care trecea de limitele obișnuite ale relațiilor Est-Vest de până atunci⁵.

Pe acest fond, o posibilă întâlnire între delegații interguvernamentale a fost pregătită încă din 1963, după ce România făcuse pași surprinzători în direcția SUA și atrăsese atenția administrației Kennedy, pe linia politicii de tratare diferențiată a țărilor din Europa de Est⁶. La întâlnirile lui Gheorghiu-Dej cu secretarul Agriculturii O. Freeman și cu grupul Waren-Pearson, precum și la convorbirile dintre Averell Harriman și Gheorghe Gaston Marin, sau cele dintre Dean Rusk și Corneliu Mănescu, toate din 1963, s-a pus problema unor negocieri mai largi între delegații guvernamentale de la București și Washington⁷.

În urma acestor discuții purtate cu tact, într-o perioadă de peste un an,

[...] guvernul SUA s-a convins mai direct de succesele și stabilitatea economiei țării noastre, de prestigiul și rolul său în viața internațională, de seriozitatea și consecvența cu care conducerea noastră militează în mod concret pentru dezvoltarea tuturor formelor de destindere și colaborare internațională⁸.

Pe lângă aceste auto-măguliri dâmbovițene, existau și adevăruri simple. Administrațiile Kennedy și Johnson au avut nevoie de bunul exemplu românesc pentru a convinge cercuri reticente din Congres și din Departamentele Comerțului și Agriculturii că proiectul lor de „construire de punți” către Est, cu rol eliberator și profitabil, totodată, era unul fezabil. Referindu-se la aceste realități, senatorul Humphrey spunea că guvernul român, prin poziția și acțiunile sale, „a ajutat foarte mult cercurile liberale din SUA în străduința lor de a schimba politica americană față de România”⁹.

Încă înainte ca SUA să lanseze invitația oficială pentru negocieri interguvernamentale, la Washington, românii știau cu aproximație perioada întâlnirii. Tocmai de aceea, Vasile Pungan, director al secției SUA din MAE, avea responsabilitatea de a coordona întocmirea unor dosare cu documentație utilă membrilor delegației. Chiar din luna martie, el solicita Legației Republicii Populare Române (RPR) de la Washington trimiterea unor sinteze, a unor rapoarte și a unor date care să folosească la organizarea dosarului de lucru al delegației române. La 17 martie, el specifica ministrului de la Washington, Petre Bălăceanu, interesul pentru următoarele teme: intenția Congresului SUA față de comerțul cu țările socialiste, noua atitudine a guvernului SUA și a altor

⁵ Joseph Harrington, Bruce Courtney, *Relații româno-americane 1940–1990*, Iași, Institutul European, 2002, p. 224–230.

⁶ AMAE, fond SUA, Problema 220/1964, SUA 1, vol. III, *Dosar referitor la activitatea în SUA a delegației guvernamentale a Republicii Socialiste România, condusă de vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Gheorghe Gaston Marin, Planul Raportului*, f. 2.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

instituții în problema relațiilor comerciale Est-Vest (dar și în direcția României), opiniile diferitelor cercuri de influență americane în privința dezghețului economic între rivalii ideologici¹⁰.

Bucureștiul trimitea indicații precise Legației RPR, astfel încât sintezele să fie utile:

Vă recomandăm ca în lucrările dvs. să puneți accent pe legile care reglementează relațiile economice ale SUA cu țările socialiste, ce drepturi conferă președintelui aceste legi, cum pot fi folosite aceste drepturi în avantajul comerțului nostru cu SUA, posibilitatea extinderii comerțului țării noastre ținând seama de tarifele vamale americane, acordarea de credite care să permită efectuarea tranzacțiilor comerciale (la import și export)¹¹.

La începutul lunii mai 1964, se finaliza documentația necesară delegației române care urma să plece de la Washington. Ea era trimisă și ministrului Petre Bălăceanu, în SUA. Volumele conțineau documente de la Ministerul Industriei, Petrolului și Chimiei, de la Ministerul Comerțului Exterior, de la Comitetul de Stat al Planificării și de la MAE. Cei din MAE atașaseră rapoarte și sinteze, pe capitole mari, ale relațiilor româno-americane – relații economice, culturale, consulare –, precum și exemple de probleme detaliate, care conțeau pentru statul român: deplasarea membrilor misiunilor diplomatice, înființarea unei stații radio la Legația RPR din Washington, deschiderea unui birou al Oficiului Național de Turism (ONT) „Carpați” la New York, organizarea reciprocă de expoziții economice, difuzarea unui buletin de informații culturale de către Legația SUA din București, înființarea unei săli americane de lectură la București, organizarea unor vizionări de filme americane pentru publicul român, pretențiile unor cetățeni americani deținători de titluri ale datoriei publice din România, înființarea unei Agenții economice românești în SUA, distribuirea în România a revistei ilustrate „America” etc.¹². Unele din aceste texte erau pentru simpla informare și instruire a membrilor delegației, altele au fost chiar folosite direct, în negocierea și soluționarea unora dintre problemele speciale ale relațiilor româno-americane.

Organizarea negocierilor interguvernamentale începea la 10 aprilie 1964, când William Crawford, ministrul SUA la București, a fost primit în audiență de Corneliu Mănescu, ministrul Afacerilor Externe. Cu acest prilej, anunța acceptul părții americane pentru sugestiile românești de organizare a unei întâlniri la nivel înalt. Prin intermediul lui Crawford, Washingtonul invita în SUA o delegație românească condusă de vicepremierul Gheorghe Gaston Marin, pentru purtarea de tratative economice și în alte chestiuni de interes comun. Ministrul american a înmânat, cu acea ocazie, lui Corneliu Mănescu, o notă verbală a Legației SUA, notă care conținea invitația oficială, propunerile americane pentru ordinea de zi a tratativelor și persoanele din conducerea delegației americane. De asemenea, a fost înaintat și un *aide mémoire*, care conținea sugestia Washingtonului de a primi din timp o listă cu echipamentele industriale pe care Bucureștiul dorea să le importe din SUA. Lista trebuia întocmită înaintea tratativelor, tocmai pentru a se ști în acel moment dacă se puteau acorda licențe de export pentru respectivele mărfuri și echipamente¹³.

¹⁰ *Ibidem*, Problema 220/1964, SUA 1, vol. II, *Dosar referitor la vizita în SUA a delegației guvernamentale a Republicii Socialiste România, condusă de tov. Gheorghe Gaston Marin, vicepreședintele Consiliului de Miniștri*, f. 1.

¹¹ *Ibidem*, f. 1–2.

¹² *Ibidem*, Problema 220/1964, SUA 1, vol. I, *dosar Materiale documentare pentru delegația guvernamentală a Republicii Socialiste România, condusă de vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Gheorghe Gaston Marin*, f. 2–4.

¹³ *Ibidem*, *Notă de audiență*, 14 aprilie 1964, f. 25.

Delegația Statelor Unite urma să fie condusă de W. Averell Harriman, subsecretar de stat pentru Afaceri Politice, și Philip H. Trezise, secretar de stat adjunct pentru Afaceri Economice. Guvernul SUA propunea următoarea ordine de zi pentru tratative:

1. Discuție generală asupra măsurilor următoare pentru promovarea îmbunătățirii relațiilor reciproce;
2. Acordarea de licențe pentru exporturile Statelor Unite către Republica Populară Română;
3. Aranjamente pentru controlul folosirii finale, precum și alte transformări și reexportări posibile, a mărfurilor cu licență de export către RPR;
4. Facilitarea activităților misiunilor comerciale, a reprezentanților comerciali și a funcționarilor oficiali din ambele țări, precum și facilitarea organizării de expoziții;
5. Aranjamente reciproce în legătură cu publicarea oportunităților comerciale;
6. Activitățile oficiale comerciale și turistice din ambele țări;
7. Aranjamente pentru protejarea reciprocă a proprietății și proceselor industriale și pentru proceduri ordonate de desfacere;
8. Exporturile românești către Statele Unite;
9. Aranjamente financiare pentru comerțul dintre Statele Unite și România;
10. Nivelul misiunilor diplomatice;
11. Achiziționarea unor noi clădiri pentru oficii;
12. Condiții pentru funcționarea misiunilor diplomatice din ambele țări;
13. Trecerea în revistă a relațiilor consulare, inclusiv măsuri pentru renegocierea unei convenții consulare;
14. Orice alte chestiuni privind îmbunătățirea și lărgirea relațiilor bilaterale¹⁴.

La întâlnirea cu Mănescu, din 10 aprilie 1964, Crawford a citit și a explicat aceste puncte, apreciind că Washingtonul și-ar dori ca negocierile să înceapă la finalul lunii aprilie. De asemenea, Crawford a mai precizat că autoritățile americane aveau o atitudine favorabilă în acordarea licențelor de export și în livrarea a două uzine de cauciuc sintetic, cu condiția protejării secretului tehnologic și a păstrării producției, în cea mai mare parte, pentru consum intern. Mănescu a dat exemplul combinatului petrochimic de la Brazi, ca model al respectării obligațiilor externe asumate de România¹⁵.

Mai pe larg au fost discutate chestiunile legate de „condiții pentru funcționarea misiunilor diplomatice din ambele țări” (punctual 12 al programului american), deoarece Mănescu era interesat să afle ce presupuneau aceste „condiții”, în viziunea Washingtonului. Crawford a explicat în detaliu: dorința americanilor ca Legația SUA să poată contacta direct instituții și persoane din România, fără să mai ceară permisiunea MAE de la București, și propunerea de anulare reciprocă a notificărilor prealabile în cazul deplasării prin SUA și România a diplomaților români și americani (cu păstrarea, totuși, a unor zone interzise accesului diplomaților)¹⁶.

Corneliu Mănescu a constatat că, deși între România și SUA nu mai existau probleme litigioase, „ci doar probleme încă nerezolvate”, Washingtonul „a rămas în urma altor țări în ceea ce privește ridicarea misiunii diplomatice din R. P. Română la rang de ambasadă”. Ministrul de Externe român era interesat să știe dacă nu cumva aceea schimbare era legată și de o perspectivă regională mai largă, de atenția pe care SUA o acorda și altor state din Europa de Est. Crawford a răspuns precaut: situația României depindea doar de ea, deoarece „hotărârea guvernului american de a ridica nivelul de reprezentare într-o țară sau alta este determinată de criterii precise privind situația relațiilor cu țara respectivă și vine să marcheze o stare politică de fapt”¹⁷.

Dialogul dintre cei doi oficiali a fost relaxat și plin de amabilități, iar din toată discuția se vedea că românii și americanii depășiseră etapele deosebit de tensionate ale

¹⁴ *Ibidem*, Anexa 1, f. 38–39.

¹⁵ *Ibidem*, *Notă de audiență*, 14 aprilie 1964, f. 28–29.

¹⁶ *Ibidem*, f. 27.

¹⁷ *Ibidem*, f. 29–30.

unui Război Rece dur. De ambele părți existau, în 1964, dorința și interesul pentru deschidere și lipseau vechile practici de blocare și rea-voință politică. Crawford chiar s-a simțit dator să explice că invitarea lui Gheorghe Gaston Marin a întârziat deoarece președintele Johnson și Dean Rusk, secretarul de stat, oamenii care promovau relații de tip nou cu Estul, au trebuit să se consulte și să convingă cercuri importante din Senat și Camera Reprezentanților și din rândul oamenilor de afaceri americani. La rândul lui, Mănescu a punctat că același interes există și de partea românilor, și chiar „Gheorghe Gheorghiu-Dej acordă atenție și urmărește cu interes evoluția relațiilor dintre România și Statele Unite”¹⁸.

Aide mémoire-ul solicita guvernului român o listă cu mărfuri și echipamente, dorite din SUA. Acestea trebuiau evaluate, pentru a se aprecia dacă puteau trece de legea controlului exporturilor, care limita exporturile de material strategic către Europa de Est. Se pare că Gaston Marin prezentase o astfel de listă și în noiembrie 1963, la Washington, dar ea trebuia reînnoită¹⁹. Lista era însoțită de detalii tehnice, calitative, pentru orice produs, precum și de precizarea folosirii finale. *Aide mémoire*-ul se referea la trei categorii – mărfuri de consum, echipamente tehnice și electronice, uzine complete –; pentru acestea, românii trebuiau deja să știe ce își doreau să cumpere din SUA și să precizeze numele producătorului, numărul modelului, cantitatea dorită, tipul de folosire finală. Americanii propuneau românilor să se intereseze de aceste detalii înainte de începerea negocierilor și să vină cu propuneri clare și cu soluții în timpul întâlnirii interguvernamentale²⁰.

La 13 aprilie 1964, J. P. Shaw – consilier la Legația SUA din București, a mers în audiență la Vasile Pungan – director în MAE, pentru a continua discuțiile despre viitoarele negocieri româno-americane. Shaw a înmănat o nouă notă verbală, referitoare la intenția Legației americane de a cumpăra un imobil pentru un nou sediu. Shaw propunea ca acoperirea costului imobilului să se poată face și prin livrări de bumbac sau alte mărfuri agricole de care românii ar fi fost interesați. Teoretic, Pungan a afirmat că propunerea va fi bine înțeleasă de conducerea de stat a României și că era de dorit să se găsească colaborări convenabile pentru ambele părți. Mai ales că și Bucureștiul intenționa să cumpere un nou imobil pentru viitoarea ambasadă a României la Washington. Cu aceeași ocazie, Shaw a mai adus un răspuns de la Departamentul de Stat: Bucureștiul urma să primească în câteva zile și un program pus la punct de Departamentul Agriculturii din SUA, pentru patru agronomi români care mergeau la specializare peste ocean, în perioada 1964–1965²¹.

Deși americanii erau gata pentru negocieri după jumătatea lunii aprilie, românii abia își formaseră o strategie de abordare a situației la 27 aprilie. Într-un document intern al MAE, era definitivată componența delegației RPR și erau fixate principalele răspunsuri și atitudini față de propunerea americană de ordine de zi. În plus, era propusă data de 6 mai pentru sosirea la Washington²².

De acum familiarizați cu manifestările diplomatice în democrațiile occidentale, românii își propuneau să înceapă negocierile din SUA cu o prezentare largă a obiectivelor

¹⁸ *Ibidem*, f. 30–31.

¹⁹ *Ibidem*, Anexa II, *Aide Mémoire*, f. 41.

²⁰ *Ibidem*, f. 42.

²¹ *Ibidem*, vol. I, dosar *Materiale documentare pentru delegația guvernamentală a Republicii Socialiste România, condusă de vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Gheorghe Gaston Marin, Notă de audiență, 13 aprilie 1964*, f. 43.

²² *Ibidem*, *Notă de propunere referitoare la vizita delegației economice române în SUA*, f. 11–12.

delegației Bucureștiului. Apoi, cea mai de interes problemă era obținerea de licențe de export pentru anumite echipamente și instalații industriale, considerate importante pentru dezvoltarea economiei românești. Acolo, detaliile contau foarte mult și oamenii lui Gaston Marin trebuiau să fie atenți la:

[...] extinderea licențelor care, de obicei, se acordă doar pe șase luni, trimiterea în RPR a unor specialiști pentru instalarea și punerea în funcțiune a uzinelor, calificarea în Statele Unite a specialiștilor români în mărirea instalațiilor importate și altele [...] ²³.

În chestiunea numită „controlul folosirii finale”, acolo unde americanii se temeau ca Bucureștiul să nu ofere tehnologia vestică altor țări comuniste, delegația română urma să promită că toate mărfurile și echipamentele din SUA vor rămâne în România. Și tot în țară trebuiau să rămână și cea mai mare parte a bunurilor produse cu acea tehnologie ²⁴. În plus, Bucureștiul își dorea o secție economică a oficiului diplomatic din SUA, care să se ocupe de probleme comerciale, și nu misiune economică separată. Aceasta deoarece totul se făcea pe principiul reciprocității și americanii puteau tulbura apele liniștite ale societății românești cu o misiune economică specială, la București. Românii doreau un număr crescut de membri pentru entitatea lor comercială din SUA și insistau pentru obținerea statutului de diplomat nu doar pentru șeful acestei secții, ci și pentru cât mai mulți funcționari ²⁵.

O poziție asemănătoare avea guvernul român și în chestiunea organizării unui oficiu turistic. Cu câțiva ani în urmă, Bucureștiul înaintase propunerea deschiderii unui oficiu turistic de sine stătător la New York. Dar când americanii au cerut reciprocitate, românii au avut brusc o revelație:

[...] este evident că guvernul SUA nu contează pe o piață turistică în țara noastră, iar oficiul turistic l-ar forma numai pentru realizarea unor scopuri propagandistice pe care nu le-au putut realiza pe alte căi: sală de lectură, centru de documentare, difuzare liberă a publicității. Aceste propuneri au fost respinse de noi.

Din acest motiv, MAE intenționa, pe moment, evitarea discuției referitoare la un birou de turism ²⁶. În schimb, românii acceptau să fie și maleabili în unele puncte: ei puteau aproba publicitatea economică în unele reviste, precum și o declarație guvernamentală publică, de păstrare a secretului tehnologic și de respectare a dreptului de proprietate industrială pentru echipamentele importate ²⁷.

În subpunctul referitor la exporturile românești în SUA, MAE dorea ca delegația să insiste pentru obținerea, pe termen mediu, a clauzei națiunii celei mai favorizate (MFN) și, pe termen scurt, pentru obținerea unei taxări cât mai mici a mărfurilor românești (doar cu 1–2% peste taxele percepute mărfurilor din țările care beneficiau de MFN). În lipsa acestor înțelegeri, mărfurile românești nu ar fi putut fi competitive pe piața americană ²⁸.

Obținerea de credite performante, alături de licențele de export, erau punctele centrale ale negocierilor economice, așa cum recunoștea și documentului MAE din 27 aprilie 1964.

---

²³ *Ibidem*, f. 12.

²⁴ *Ibidem*, f. 13.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, f. 13–14.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, f. 15.

În consecință, delegația noastră va trebui ca în cursul negocierilor să exploreze toate posibilitățile prin care guvernul american, prin organizațiile sale oficiale și semif oficiale, ar putea sprijini partea română în formarea mijloacelor financiare pentru creșterea importurilor din SUA²⁹.

În alte probleme decât cele economice, Bucureștiul își exprima satisfacția pentru ridicarea misiunilor diplomatice la nivel de ambasadă, era de acord cu achiziționarea de noi clădiri și era dispus să accepte acoperirea costului imobilului de la București în cantități de bumbac. De asemenea, MAE era de acord, în anumite condiții, să permită Legației SUA din România să contacteze liber instituții și persoane din țară. Totuși, documentul atrăgea atenția delegației care urma să plece în SUA că americanii vor exercita presiuni pe alte subiecte conexe, considerate sensibile: deplasarea diplomaților în cele două state, creșterea tirajului buletinului cultural al Legației SUA și difuzarea lui fără listă aprobată de MAE, deschiderea unei biblioteci americane la București, promovarea unei reviste ilustrate „America”, cu puternic rol de propagandă. Pentru toate aceste chestiuni, MAE făcuse note explicative separate și, în general, se arăta ferm, dornic de a opune rezistență față de creșterea propagandei SUA în România³⁰.

Lucru foarte important, guvernul RPR era de acord cu discutarea unor proiecte pentru încheierea unei noi convenții consulare. Datorită schimbării de regim în România, lucrurile se complicaseră între cele două țări și era nevoie de noi reglementări de tip consular. De unele dintre acestea era foarte interesat Bucureștiul (încasarea drepturilor de succesiune din SUA, drepturi de pensie, relațiile cu membrii comunității românești din SUA), în timp ce Washingtonul viza cu prioritate alte puncte fierbinți (acordarea de vize de plecare din România, întregirea familiilor, expulzări de cetățeni indezirabili din SUA către România, activitatea consulilor). Oricum, în timpul negocierilor interguvernamentale urmau doar să se stabilească o dată separată pentru discuții speciale, precum și o decizie generală pozitivă pentru acceptarea unei noi convenții consulare³¹.

Anexa 1, lista cu ceea ce își doreau românii să cumpere din SUA, în primă fază, pentru a-și fortifica economia, cuprindea echipamente și instalații industriale pe ramuri. Ea arăta cam așa: Ramura Energie electrică – centrală nucleare-electrică; Ramura Construcții de mașini – organizarea fabricației sabelor cu conuri, pentru foraj; Ramura Siderurgie – instalații pentru prelucrarea materialului tubular destinat forajului de mare adâncime (peste 3 500 m), instalație de tratament termic a prăjinilor grele și de antrenare pentru forajul de mare adâncime (peste 3 500 m); Ramura Petrol – întocmirea proiectului de exploatare prin combustie subterană a unui zăcământ de țiței vâscos și asigurarea livrării echipamentelor necesare, instalații de cracare catalitică, instalație de hidrocracare, instalație de colectare, separare, tratare și transport țiței, în sistem închis (LACT), pentru un grup de 24 de sonde cu o producție brută de 240 mc/h; Ramura Industriei Construcțiilor – instalație Pittsburg pentru fabricarea geamurilor trase, instalație continuă de fabricare a geamului șlefuit, instalație de fabricare a geamului securizat și emailat; Ramura Chimie – instalație de amoniac, instalație de glicerină sintetică, instalație de fabricare a cauciucului poliizoprenic (inclusiv monomerul), instalație de fabricare a cauciucului polibutadienic, uzină de piele artificială³².

Înarmat cu această strategie, Corneliu Mănescu îl primea într-o nouă audiență pe ministrul american William Crawford, la 29 aprilie 1964. El i-a comunicat acceptarea

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*, f. 16.

³¹ *Ibidem*, f. 17.

³² *Ibidem, Anexa 1*, f. 18.

invitației pentru negocieri interguvernamentale, a prezentat componența delegației românești și a precizat că era acceptată ordinea de zi înaintată de americani. Ca procedură de lucru, ministrul român credea că era mai de dorit să se înainteze la început cu problemele mai ușor de discutat, urmând ca cele mai dificile să fie lăsate la urmă. Mănescu a înaintat și lista mărfurilor dorite de români din SUA, urmând ca o listă cu produsele pe care le putea exporta RPR să fie definitivată către 7 mai³³.

Într-un răspuns excesiv de politicos, William Crawford s-a arătat încântat de reacția rapidă a guvernului român și de

[...] faptul că delegația română este compusă dintr-un număr de personalități de seamă ale guvernului român, ceea ce dovedește că tratativelor care vor avea loc la Washington le este acordată aceeași importanță pe care o acordă și guvernul american³⁴.

Crawford a ținut să dea românilor o nouă veste bună: aprobarea programului de studii pentru specialiștii români (în domeniul agriculturii), care urmau să vină în SUA. Programul ținea seama de preferințele exprimate de partea română, evita un curs prea lung de tratare teoretică a temelor de specialitate (cum ar fi dorit americanii) și, după doar 3–4 zile încărcate cu un „program de orientare”, se trecea direct la „studiul activităților agricole la fermele cele mai reprezentative, în funcție de preocupările specifice ale experților români”. Specializarea la locul de producție și colaborarea cu fermierii particulari puteau lua forme diverse, deoarece americanii propuneau și părți flexibile ale programului, care să se muleze pe ceea ce ar fi considerat românii că devenea important pentru ei, după câteva luni de experiențe agricole americane³⁵.

Ministrul american a mai ținut să afirme o bună apreciere la adresa specialiștilor agricoli români, ale căror nume le cunoștea și pe care îi stima pentru profesionalismul lor. Înainte ca aceștia să plece pentru un an în SUA, începând cu 4 mai 1964, Crawford i-a invitat la un *cocktail* la Legația SUA³⁶. Și Mănescu și Crawford au finalizat întâlnirea exprimându-și speranțele că negocierile de la Washington vor fi un succes care îi va apropia și mai mult pe români și americani.

La 7 mai a avut loc ultima întrevedere organizatorică la sediul MAE, înainte ca delegația română să plece spre Washington, cu oarecare întârziere față de planul inițial. Consilierul de legație J. P. Shaw a amintit că Departamentul de Stat intenționa să publice un comunicat succint, care să anunțe în presa americană începutul negocierilor bilaterale. Textul prezenta componența celor două delegații, anunța data oficială a primei întâlniri – 18 mai – și preciza, într-un scurt paragraf, scopul negocierilor:

SUA și România au convenit să înceapă tratativele la 18 mai la Washington, pe un număr de probleme care interesează ambele guverne. Aceste discuții se vor referi, în primul rând, la probleme economice, în special la cele comerciale, precum și la alte probleme care afectează relațiile între cele două țări³⁷.

Bucureștiul a decis să publice un comunicat aproape identic, la 11 mai, cu o zi înainte de plecarea delegației spre Statele Unite³⁸. Tot la 11 mai, chiar înainte de

³³ *Ibidem*, Notă de audiență, 30 aprilie 1964, f. 47–48.

³⁴ *Ibidem*, f. 48.

³⁵ *Ibidem*, f. 49.

³⁶ *Ibidem*, f. 50.

³⁷ *Ibidem*, Notă de propuneri referitoare la anunțarea în presă a plecării în SUA a unei delegații române, f. 149.

³⁸ *Ibidem*, f. 150.

plecare, Crawford a mai comunicat telefonic că șeful delegației americane – Averell Harriman – accepta propunerea lui Gheorghe Gaston Marin de a avea o întrevvedere neoficială în dimineața zilei de 18 mai, care să preceadă tratativele propriu-zise, ce urmau să fie deschise tot la 18 mai, dar la ora 15:00³⁹.

La începutul anului 1964, oficialitățile americane au întreprins și ele o serie de acțiuni pentru a convinge mediile politice și economice din SUA de necesitatea unor schimbări decisive în relațiile Est-Vest. Președintele Johnson și secretarul de stat Dean Rusk, împreună cu senatorii, kongresmenii și jurnaliștii care erau de partea lor, au argumentat avantajele pe care le-ar fi avut America și lumea dacă tensiunile internaționale ar fi fost înlocuite cu relații comerciale mai strânse între blocurile ideologice. Între aceste acțiuni întâlnim un sondaj efectuat în cursul lunilor aprilie-mai 1964 de Comitetul senatorial pentru relații externe al Congresului, condus de J. W. Fulbright. Sondajul a fost făcut între oameni de afaceri, bancheri și economiști, în legătură cu oportunitatea modificării relațiilor economice Est-Vest. Înainte de demararea acestei acțiuni, prima dată și-au expus opiniile membri ai guvernului: Dean Rusk – secretar de stat, Luther Hodges – ministru al Comerțului, O. Freeman – ministrul Agriculturii, Dillan – ministrul de Finanțe, Harold Linder – președintele Eximbank⁴⁰.

De altfel, Dean Rusk a dat și tonul general, prezentând noua strategie a guvernului american, în condițiile în care aliații europeni din NATO au început să-și crească volumul de schimburi comerciale cu Europa de Est. Rusk a precizat clar că SUA își propuneau să trateze diferit statele socialiste și, cu cele mai prietenoase, să deschidă noi relații economice, să le acorde credite pentru importul mărfurilor americane și chiar să revizuiască listele cu mărfuri interzise la exportul către Estul comunist⁴¹.

Din cele 284 de persoane care au primit chestionarul, au răspuns 168 (125 de oameni de afaceri, 20 de bancheri și 23 de profesori de economie, analiști etc.), majoritatea oferind răspunsuri anonimizate, fără a face publice numele sau firma pe care o reprezentau. Publicate în volum în noiembrie 1964, aceste opinii și comentarii au fost utilizate și înainte de această dată, pentru a stimula dezbaterile din societate pe tema apropierei economice a celor două blocuri⁴².

Specialiștii de la MAE au tras și ei concluzii asupra scopului acestei acțiuni de amploare din Statele Unite:

[...] sondajul efectuat de Comitetul senatorial pentru relații externe al Congresului SUA, în rândul unor cercuri de oameni de afaceri, bancheri și economiști, se încadrează în ansamblul acțiunilor întreprinse de acest comitet pentru crearea unui climat favorabil extinderii comerțului SUA cu țările socialiste. Prin această acțiune, președintele comitetului, J. W. Fulbright, a urmărit să cunoască, pe lângă poziția oficială a guvernului SUA, și opiniile cercurilor competente și direct interesate în problemele comerțului Est-Vest, în general, și a relațiilor comerciale ale SUA cu țările socialiste, în special⁴³.

Bucureștiul era, așadar, încântat de inițiativele lui Fulbright și considera că ele puteau netezi asperitățile existente, după aproape două decenii de Război Rece.

³⁹ *Ibidem*, Notă telefonică, 11 mai 1964, f. 46.

⁴⁰ AMAE, fond SUA, Problema 220/1965, SUA, *Dosar referitor la vizita în Republica Socialistă România a unui grup de senatori americani în frunte cu Mike Mansfield, liderul majorității democratice din Senat, Informare referitoare la sondajul efectuat de Comitetul senatorial pentru relații externe al Congresului SUA în rândul unor oameni de afaceri, bancheri și economiști cu privire la opiniile acestora asupra comerțului Est-Vest*, f. 103.

⁴¹ *Ibidem*, f. 104.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*,

Românii, intrând în posesia rezultatelor finale ale sondajului, au făcut un rezumat al ideilor întâlnite acolo. Ei le-au grupat pe două secțiuni mari: a) opinii asupra comerțului SUA cu țările socialiste și b) opinii asupra comerțului SUA cu Republica Socialistă România. Deși ei cunoșteau o parte dintre concluzii încă din primăvara anului 1964, documentul de tip sinteză a fost întocmit în 1965.

Pentru prima secțiune existau câteva idei forte:

1) De exemplu, unii americani chestionați „au criticat politica comercială a SUA, de menținere cu strictețe a embargoului față de comerțul cu țările socialiste, comparativ cu poziția mult mai flexibilă a aliaților occidentali din Europa”⁴⁴. Se constata că state precum Marea Britanie sau RFG nu respectau listele cu mărfuri interzise, „uitau” să mai impună restricții și chiar încurajau comerțul cu statele socialiste din Europa de Est.

În timp ce noi [SUA] construim un zid în jurul nostru, competitorii noștri din Anglia și din alte părți ale lumii furnizează mărfuri țărilor socialiste. De aceea, este nerealist să se impună restricții asupra vânzării produselor americane, când astfel de produse sunt într-o poziție de comerț liber cu țările din blocul sovietic⁴⁵.

2) Embargoul asupra comerțului cu țările socialiste a fost în mare parte inefficient deoarece nu a avut repercusiunile negative dorite asupra economiilor estice. Embargoul, apreciau o parte dintre cei chestionați, nu a putut împiedica construcția unei impresionante puteri militare sovietice. Mai mult, era posibil ca politica economică restrictivă a Americii să fi adus daune mai mari Occidentului.

3) Listele cu mărfuri strategice trebuiau revizuite și restrânse, pentru a permite creșterea volumului comerțului cu mărfuri nestratagice⁴⁶.

4) Liberalizarea comerțului cu mărfuri nestratagice putea aduce numeroase avantaje americanilor, atât economice, cât și politice. Românii erau interesați de modul în care vedeau americanii problema și, din această cauză, suntem siguri că au înțeles adevăratul mesaj când au văzut cum arătau, cu sinceritate, avantajele liberalizării comerțului pentru SUA: „îmbunătățirea balanței de plăți și a rezervelor de aur”, profituri sporite pentru exportatorii și producătorii americani, destinderea tensiunii internaționale și îmbunătățirea relațiilor dintre state, dar și tocirea „lâncii ideologice a teoriei comuniste” și chiar „eliberarea unor țări de dominația comunistă”⁴⁷. Așadar, teoria punților de prietenie, la care apela retorica oficială a administrației Johnson, nu era singurul argument care-i împingea pe americani spre un comerț cu Estul. Avantaje palpabile și foarte vizibile, atât economice cât și politice, îi stimulau să înceapă un experiment inedit.

5) Necesitatea acordării de credite americane de export, chiar dacă exista îngrijorarea că state precum Ungaria, Bulgaria, România, Cehoslovacia nu aveau o rezervă de aur consistentă și nu ar fi putut acoperi integral costurile mărfurilor americane. Singura problemă era durata creditelor, exportatorii sugerând credite achitabile în peste 5 ani (așa cum procedau Anglia, Franța, Japonia), dar bancherii optând pentru termene limită de până la 5 ani, deoarece nu se cunoștea corectitudinea guvernelor comuniste⁴⁸.

În ceea ce privește relațiile economice dintre SUA și România, se pare că oamenii de afaceri și bancherii americani erau la curent cu micile rebeliuni ale RPR-ului în CAER și

⁴⁴ *Ibidem*, f. 105.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 106.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 106–107.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 107–108.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 108–109.

cu gesturile politice antisovietice ale PCR. Tocmai de aceea, una din concluziile extrase din opiniile lor era aceasta: „[...] dată fiind dorința de independență a Bucureștiului față de Moscova, SUA trebuie să încurajeze și să sprijine efectiv această acțiune a României prin dezvoltarea relațiilor comerciale dintre cele două țări”⁴⁹. România urma să fie dată de exemplu și pentru alte state comuniste, iar „noul acord cu România este primul pas spre revizuirea legislației SUA în comerțul cu Estul”⁵⁰. Într-un comentariu semnat de Philip E. Mosley, directorul Institutului European din cadrul Universității Columbia, se aprecia că legislativul american putea oferi chiar și clauza națiunii celei mai favorizate, „dacă România va continua eforturile spre a-și separa interesele sale economice de cele ale Uniunii Sovietice”⁵¹.

Rezultatele acestui sondaj inițiat și coordonat de senatorul J. W. Fulbright au impresionat plăcut pe liderii politici de la București. Deși aceștia conștientizau că Statele Unite își urmăreau propriile interese, odată cu lansarea acestei noi strategii de deschidere către blocul comunist, România putea profita de moment pentru a se fortifica economic cu sprijinul tehnologiei occidentale. Și românii vedeau în această colaborare un mare profit economic și politic: se fortificau economic, deschideau o linie de simpatie cu superputerea Vestului, își puteau permite să reziste presiunilor sovietice de specializare agricolă a economiei și credeau că, în același timp, puteau evita capcanele ideologice americane.

La 15 mai 1964, ajungea în America delegația României, condusă de Gheorghe Gaston Marin, vicepreședinte al guvernului. Principalii membri ai delegației erau: Mihai Florescu – ministrul Petrolului și Industriei Chimice, Mihai Petri – adjunct al ministrului Comerțului Exterior, George Macovescu – adjunct al ministrului Afacerilor Externe, Petre Bălăceanu – ministrul Republicii Populare Române (RPR) în Statele Unite. Consilierii delegației, profesioniști care cunoșteau bine realitățile în domeniile lor, erau următorii: Emil Mîtescu – secretar general al Comitetului de Stat al Planificării, Vasile Pungan – director în MAE, Alexandru Dumitrescu – director în Ministerul Petrolului, Romulus Petrescu – director la Banca RPR.

Delegația Statelor Unite a fost condusă de W. Averell Harriman – subsecretar de Stat pentru afaceri politice, și avea următoarea componență: William Crawford – ministrul SUA în România, Philip Trezise – adjunct al asistentului secretarului de Stat pentru probleme economice, Jack Behrman – asistent al secretarului Comerțului, Richard Davis – asistent al secretarului de Stat pentru probleme europene, Eugene Broderman – director în Departamentul Comerțului, Andreas Lowenfeld – consilier în Departamentul de Stat, H. Vedeler – director în Departamentul de Stat. Delegația americană a avut 12 consilieri și experți din partea Departamentului de Stat, Departamentului Comerțului și Băncii de Export-Import (Eximbank)⁵².

Românii au fost așteptați la aeroport de Johnson – adjunct al subsecretarului de Stat Harriman, precum și de majoritatea delegației americane. Primele trei zile au fost de socializare și de protocol, gazdele americane arătându-se foarte generoase. În cinstea delegației Bucureștiului au fost date mai multe mese festive de către subsecretarul Harriman, senatorul Humphrey, conducerea ziarului „Washington Post” etc. La recepțiile

⁴⁹ *Ibidem*, f. 109.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*, f. 111.

⁵² AMAE, fond SUA, Problema 220/1964, SUA, dosar *Activitatea în SUA a delegației guvernamentale a Republicii Socialiste România, condusă de vicepreședintele Consiliului de Miniștri Gheorghe Gaston Marin*, vol. III, *Planul raportului referitor la activitatea în SUA a delegației guvernamentale condusă de tov. vicepreședinte Gheorghe Gaston Marin*, f. 1–2.

date de americani sau la recepția organizată de români au participat și Orville Freeman și Luther Hodges, secretarii de la Agricultură și Comerț, precum și numeroși funcționari, membri ai Congresului și Administrației, „care pentru prima oară luau parte la asemenea ocazii legate de țara noastră”⁵³. De asemenea, pentru a se crea o atmosferă destinsă, secretarul de stat a organizat pentru români o plimbare pe râul Potomac, la care au mai participat A. Harriman, Orville Freeman (secretarul Agriculturii) și Luther Hodges (secretarul Comerțului), cu soțiile⁵⁴.

La sosirea românilor, dar și în perioada negocierilor, activitatea delegației RPR a fost prezentată pe larg de marile ziare americane, televiziuni și radiouri. Părea un lucru excepțional pentru o țară care, cu doar cinci ani în urmă, era complet ignorată de către media din SUA. Articolele aproape exclusiv negative din anii '50 s-au transformat în articole laudative pe măsură ce ritmul de dezvoltare a României a crescut și pe măsură ce s-a intensificat disputa cu sovieticii, din CAER. Români se străduiseră inutil să-și facă promovare în anii '50, ca o formă de propagandă albă, și în 1964, aproape peste noapte, ziarele și televiziunile americane prezentau pe larg transformările economice, urbane și de infrastructură din România, precum și inițiativele internaționale ale Bucureștiului. Pe lângă acestea, în mod firesc pentru o țară democratică, *mass-media* au speculat și cu privire la poziția RPR în cadrul blocului socialist, micile neînțelegeri cu URSS, atitudinea față de disputa politico-ideologică dintre URSS și China⁵⁵.

Chiar de la începutul negocierilor, în etapa neoficială, cele două părți și-au precizat mai întâi pozițiile generale și principiile pe baza cărora doreau o mai mare apropiere economică. Se pare că acest detaliu era absolut necesar pentru România, care trebuia să se asigure că mișcarea ei către Vest nu va fi înțeleasă ca o trădare, de către Moscova și tabăra socialistă. Pe lângă raportul oficial, există două ciorne, cu tăieturi și adăugiri de mână, făcute sub consilierea lui Gheorghe Gaston Marin și George Macovescu care, toate împreună, reflectă navigarea delicată a Bucureștiului, printre dificilele probleme internaționale, către o apropiere de SUA⁵⁶.

Liderul delegației române, Gaston Marin, a dorit să precizeze de la început că „poziția R. P. Române în marile probleme ale epocii contemporane și în relațiile atât cu țările socialiste, cât și cu Occidentul este exprimată în Declarația Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din aprilie 1964”⁵⁷. Vicepremierul român a punctat că România țintea la un activism special pe plan internațional, dorea să participe constructiv, cu propuneri și soluții, „la rezolvarea problemelor mari ce stau în fața popoarelor”, contribuind, pe măsura puterilor ei, la dezbaterile internaționale privind dezarmarea comerțului global și zonele denuclearizate. În acest context, Bucureștiul s-ar fi străduit „să nu se ajungă la o prăpastie între URSS și R. P. Chineză” și încerca reducerea tensiunilor atât în interiorul blocului comunist, cât și în afara lui⁵⁸.

Principiile des invocate de Ceaușescu pentru viziunea românească a relațiilor internaționale, arhicunoscute în anii '70, fuseseră deja gândite din perioada Dej. Mai mult, ele s-ar fi aplicat și la noile cooperări economice cu Vestul pe care le dorea Bucureștiul.

⁵³ *Ibidem*, f. 5.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*, f. 5–6.

⁵⁶ *Ibidem*, Dosar referitor la tratativele dintre delegațiile guvernamentale ale RPR și SUA, 18.V–I.VI 1964, f. 1.

⁵⁷ *Ibidem*, Informare despre tratativele dintre delegațiile guvernamentale ale Republicii Populare Române și Statelor Unite ale Americii, f. 18.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 19.

Lărgirea relațiilor comerciale ar fi trebuit făcută în condițiile neamestecului în treburile interne, egalității părților, respectului reciproc, conservării independenței și suveranității⁵⁹.

România promova relații de prietenie și cooperare cu URSS și țările din Est și, în același spirit, înțelegea să poarte tratative cu partea americană. Reprezentanții SUA au afirmat că respectă acest tip de politică a României, iar „delegația română a luat act de declarația părții americane în sensul că SUA nu urmăresc să dăuneze bunelor relații ale RPR cu celelalte țări socialiste”. Delegația română a subliniat că R. P. Română este un stat socialist ajuns la un anumit stadiu de dezvoltare și consolidare, stadiu în care „orice calcul ce are în vedere schimbarea orientării noastre de la drumul pe care l-au ales este sortit eșecului”⁶⁰.

După ce americanii au declarat în clar că respectă regimul și sistemul „socialist” al României, au invitat delegația Bucureștiului la un schimb de opinii în problemele fierbinți ale zilei. Averell Harriman s-a pronunțat pentru reducerea tensiunilor internaționale și a apreciat utilitatea concluziilor lansate de URSS în media, în ultimii ani, conform cărora războiul nuclear trebuia înlăturat din viața omenirii. Șeful delegației SUA spera ca, și în anii următori, să fie continuate eforturile pentru a se ajunge la noi înțelegeri între Uniunea Sovietică și Statele Unite. El nu a dorit să comenteze disputele chino-sovietice, dar l-a dat ca exemplu pozitiv pe primarul Berlinului Occidental, Willy Brandt, care încerca diferite acomodări cu blocul estic. Renunța astfel la politica dură promovată de fostul cancelar Adenauer⁶¹.

Într-un discurs foarte corect politic, Gaston Marin a tras o concluzie diplomată pentru raporturile între cele două superputeri:

România este interesată și dorește ca între SUA și URSS să existe relații din ce în ce mai bune, astfel că aceste două mari puteri să ajungă să se înțeleagă în unele probleme care preocupă astăzi omenirea. România sprijină acțiunile întreprinse de Uniunea Sovietică și personal de primul ministru N. Hrușciiov, îndreptate spre slăbirea încordării internaționale, prin tratative cu SUA⁶².

Așadar, pe tot parcursul negocierilor, ambele delegații au avut o atitudine de respect față de URSS, apreciind și politica acesteia de cooperare cu Vestul în anumite probleme. Doar senatorul Hubert Humphrey a semnalat câteva ieșiri agitate ale lui Nikita Hrușciiov, la adresa americanilor. Senatorul Humphrey nu le înțelegea, nu își explica de ce apar, atât timp cât contactele bilaterale se desfășurau într-o atmosferă foarte bună. În schimb, Humphrey credea că ele stimulau opoziția republicană din Congres, care se opunea colaborării prea adânci între Est și Vest și care submina politica de tip nou a președintelui democrat Lyndon Johnson⁶³.

În timpul șederii în America, Gaston Marin a avut și convorbiri separate cu secretarul de stat Dean Rusk. Acesta a ținut să sublinieze, cu autoritatea sa, ceea ce au spus și alte oficialități americane: SUA intenționau dezvoltarea relațiilor cu România, dar nu doreau nicidecum efecte secundare precum ruperea treptată a Bucureștiului de tabăra socialistă sau înrăutățirea relațiilor cu URSS. El a atras atenția că în presa din

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 19–20.

⁶¹ *Ibidem*, Problema 220/1964, SUA 1, dosar *Informare despre tratativele dintre delegațiile guvernamentale ale RPR și SUA, 18 mai – 1 iunie 1964, Informare despre tratativele dintre delegațiile guvernamentale ale Republicii Populare Române și Statelor Unite ale Americii*, f. 2.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*, f. 3.

Statele Unite abundau asemenea articole și comentarii, dar a insistat că erau forme de imaginar local. „În evaluarea politicii noastre față de dumneavoastră, vă rog să nu țineți seama de aceste comentarii, vă rog să le uitați, pentru că ele nu corespund realității.”⁶⁴ Asemenea mici declarații erau binevenite pentru politețea diplomatică și pentru corectitudinea ideologică, dat atât Bucureștiul cât și Washingtonul erau conștienți că intrau într-un joc cu mize mari, unde puteau avea câștiguri pe termen scurt, dar și pierderi sau situații de neanticipat pe termen lung.

Dean Rusk a abordat și tema tensiunilor din Asia de Sud-Est, care reprezentau chestiunea cea mai inflamată a momentului. El a făcut responsabili Hanoiul și Pekinul pentru neliniștile națiunilor din acea parte a lumii, considerând că America se simțea datoră să le apere libertatea. Rusk dădea de înțeles că americanii luau în considerare marea influență exercitată de China acolo, dorindu-și o politică mai precaută a acesteia față de vecinul din Sud. În rest, „dacă națiunile din Asia de Sud-Est ar fi lăsate să trăiască în pace, Statele Unite s-ar retrage până la ultimul soldat”⁶⁵.

Deoarece românii se aflau exact în etapa în care se apropiau de chinezi, Gaston Marin a confirmat și el gravitatea situației din Asia și a fost de părere că cel mai eficace mijloc pentru evitarea unui război major era menținerea contactelor și tratativelor dintre părți. Dar a încercat să justifice atitudinea Chinei din punct de vedere istoric, politic și ideologic:

China a dus o luptă revoluționară îndelungată, s-a eliberat singură de sub jugul asupritorilor, s-a dezvoltat și întărit, deși a pornit de la un nivel economic foarte scăzut. Pe plan internațional, China își joacă rolul ei și va obține un rol din ce în ce mai important, în raport cu ponderea ei⁶⁶.

Liderul delegației române cerea să nu fie jignit sau izolat un asemenea stat, ci, din contră, primit cu decentă în organisme și conferințele internaționale. În numele României, Gaston Marin se pronunța pentru depășirea conflictului, pentru pace și detensionarea Asiei de Sud-Est, dar, voalat, solicita respectarea intereselor statelor comuniste în acea zonă. Chiar și din negocierile economice avute la Washington, se vedea că România dorea să obțină tehnologie și avantaje comerciale, dar fără a „trăda” cu ceva pozițiile internaționale ale taberei socialiste⁶⁷.

Revenind la situația României, se pare că americanii au apreciat bine modul în care guvernele comuniste de la București au rezolvat problemele economice generate de război și de tranziția la o economie planificată. Ei i-au întrebat pe români cum de au depășit cu relativ succes „problemele construcției socialiste” (industrializare, infrastructură, asigurarea necesarului de produse agricole etc.), în timp ce alte țări din Europa de Est încă întâmpinau greutăți. De asemenea, românii au fost felicitați și pentru poziția internațională mai echilibrată, Harriman solicitând chiar textul în engleză al Declarației din aprilie 1964⁶⁸.

---

⁶⁴ *Ibidem*, f. 4.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 5.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Ibidem*, Problema 220/1964, SUA, dosar *Activitatea în SUA a delegației guvernamentale a Republicii Socialiste România, condusă de vicepreședintele Consiliului de Miniștri Gheorghe Gaston Marin*, vol. III, *Planul raportului referitor la activitatea în SUA a delegației guvernamentale condusă de tov. vicepreședintele Gheorghe Gaston Marin*, f. 7.

După cum au apreciat analiștii MAE, oficialii americani „au manifestat un vădit interes față de poziția RPR, în conflictul dintre URSS și R. P. Chineză. La început, au existat unele ușoare tendințe de a interpreta acțiunile întreprinse de Partidul nostru drept acțiuni de mesageri fie ai URSS, fie ai R. P. Chineze”⁶⁹. Probabil pentru că nu mai exista un precedent, era greu ca politicienii de la Washington să creadă în curajul aproape inconștient al unei țări mici, care făcea echilibristică între giganții comuniști și care dorea să se apropie de Vest. Tocmai de aceea, americanii și-au pus întrebarea dacă România își va păstra linia de politică externă sau dacă va ceda, la un anumit moment, în fața presiunilor economice și politice ale Uniunii Sovietice. Românii au încercat să-și explice principiile de implicare în politica internațională, fiind încrezători în menținerea lor⁷⁰. Iar americanii, chiar dacă nu credeau 100% în păstrarea echilibrului României în relațiile internaționale, și-au spus că nu puteau rata ocazia exploatării unui moment favorabil, pentru a experimenta o strategie nouă și pentru a crea o breșă în lagărul socialist.

Invers, pe tot parcursul negocierilor, românii au constatat un spirit surprinzător de cooperant al americanilor, o flexibilitate specială și o acceptare a solicitărilor românești până „la limita pe care le-a permis-o legislația și conjunctura internă și internațională actuală”. Acolo unde nu se putea mai mult, partea americană a precizat că după alegerile din 1964, după alegerea lui Lyndon ca președinte, se puteau schimba în bine și alte detalii⁷¹.

Deoarece românii au insistat ca cea mai mare parte a negocierilor să se ducă pe o direcție economică, americanii s-au conformat. Acordarea de licențe pentru instalații și mărfuri, care puteau ajuta economia RPR, a fost adevărata țintă a negocierilor. Românii au avut o listă de 15 „obiective” și Averell Harriman preciza de la bun început că „acordarea unor asemenea licențe va depinde de asigurarea unor măsuri cu privire la utilizarea finală, garantarea drepturilor de proprietate industrială și a patentelor, la bunurile importate”⁷².

Philip Trezise, care a condus negocierile economice pentru americani, dădea speranțe că politica acordării de licențe avea să se mai relaxeze dar, indiferent de țara cu care SUA intrau în legături comerciale, se aveau în vedere câteva măsuri de siguranță: controlul asupra utilizării finale a produselor importate (dacă aceste produse se reexportă), asigurarea folosirii de către firmele americane a drepturilor de licență și patente în RPR (asigurarea secretului tehnologic), reglementarea eventualelor litigii ce puteau să apară în schimburile comerciale, încheierea unui acord bilateral care să reglementeze toate aspectele ce apăreau, de obicei, în aceste relații bilaterale⁷³.

Românii au solicitat suspendarea licențelor de export pentru o parte din instalațiile dorite și eliminarea situațiilor când licența era cerută doar pentru anumite segmente ale unei instalații/uzine. S-a pus în vedere americanilor prelungirea valabilității licențelor, fără a fi nevoie de reînnoirea acestora pe termene scurte. Delegația Bucureștiului a precizat că majoritatea echipamentelor și mărfurilor erau pentru nevoile interne ale țării și că foarte puține componente puteau fi reexportate ca părți ale unor mărfuri românești⁷⁴. Americanilor li s-a garantat respectarea secretului tehnologic, iar pentru rezolvarea diferendelor românii au propus ca mediator o țară terță sau o instituție internațională, dar nu excludeau nici un acord bilateral. Românii au acceptat, în contrapondere, ca firme americane să cumpere patente și invenții românești. Ca o stratagemă, „am avut în vedere

⁶⁹ *Ibidem*, f. 8.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ *Ibidem*, f. 9.

⁷² *Ibidem*, f. 10.

⁷³ *Ibidem*, f. 11.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 12.

să nu lăsăm impresia că importul din SUA este singurul drum de a soluționa aceste probleme” și a fost folosit chiar argumentul pierderii unor sume importante de către companiile americane dacă afacerile cu România și Estul nu urmau să fie relaxate⁷⁵.

În timpul discuțiilor, reprezentanții RPR au constatat că americanii nu erau pregătiți pentru acordarea de licențe întregii liste a Bucureștiului și mai degrabă insistau pe obținerea de garanții pentru utilizarea finală și secretul tehnologic. Această direcție era destinată calmării celor care se temeau de efectele nedorite ale schimbării politicii de licențe față de România⁷⁶.

După multe ore de negocieri duse în grupuri sau în plen, s-a ajuns la o formulă finală care, se pare, mulțumea ambele părți și care avea să fie prezentată într-o scrisoare confidențială, semnată de conducătorii celor două delegații. Drept consecință, majoritatea produselor dorite de România urmau să fie livrate fără a se apela la licențe individuale. Lista putea fi îmbunătățită periodic. Reprezentanții SUA au încercat să nu introducă și centrala atomo-electrică în documentele finalizate cu succes. Dar, la presiunea românilor, și acest detaliu a fost reglementat⁷⁷.

În ceea ce privește exportul românesc în SUA, delegația lui Gaston Marin a solicitat facilități pentru mărfurile românești care ar fi ajuns peste ocean. Pentru a elimina „discriminarea”, vicepremierul de la București a cerut taxe vamale minime sau, și mai bine, acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate. Au fost date exemple și de înțelegeri cu Europa de Vest, unde s-au luat măsuri pentru desfacerea mărfurilor românești „în cele mai corespunzătoare condiții”⁷⁸. Delegația Bucureștiului a explicat că în RPR puteau fi produse mărfuri care să corespundă standardelor pieței americane. De asemenea, România se oferea să fie și sub-furnizor pentru unele firme americane, care exportau mărfuri de care dispuneau și românii. Totuși, Harriman și colegii lui au precizat că doar Congresul putea acorda clauza, dar „nici timpul și nici atmosfera nu permit punerea acum în discuție a acestei probleme”. În schimb, până la aplicarea unor reduceri de taxe, americanii credeau că, pe anumite sectoare, exportul românesc în SUA ar putea să crească. În general, americanii au fost de acord cu propunerile românești pe linie comercială⁷⁹.

Problema creditării era una importantă pentru români, deoarece de calitatea creditelor depindea și profitabilitatea comerțului bilateral. „Delegația noastră a arătat clar că în condițiile de azi nu se poate vorbi de o dezvoltare normală a relațiilor comerciale între două state, dacă acestea nu sunt susținute de un sistem corespunzător de credite.”⁸⁰ Românii au dat exemple din practica lor cu alte state occidentale: credite pe termen lung pentru importul de instalații mari (de peste 10 ani) sau plata creditelor cu produse fabricate cu instalațiile importate.

Totuși, americanii doreau să fie deosebit de stricți, datorită faptului că legislația lor suferise mari schimbări în ultimii ani. Aceasta s-a produs pe fondul deficitului mare din balanța externă de plăți a SUA și din cauza concurenței puternice a principalelor țări industrializate europene (Marea Britanie, Germania Federală, Franța și Italia). Chiar dacă legislația SUA nu permitea exporturi pe credit către Est, în acel moment, președintele american avea puterea de a interveni pentru anumite facilități. Organismul care intermedia totul era Eximbank (Banca de Export-Import).

⁷⁵ *Ibidem*, f. 12–13.

⁷⁶ *Ibidem*, f. 13–14.

⁷⁷ *Ibidem*, f. 14–15.

⁷⁸ *Ibidem*, f. 15.

⁷⁹ *Ibidem*, f. 16.

⁸⁰ *Ibidem*, f. 17.

Discuțiile cu Walter R. Sawyer, vicepreședintele băncii, au arătat că, după ce președintele Johnson urma să facă intervenția cerută de Congres, Eximbank va fi de acord să garanteze livrări de mărfuri pe credit către România, în următoarele condiții: un avans de 15% din contract plătit în numerar (5% la semnarea contractului și 10% înainte de livrarea mărfii), iar din ceilalți 85% (garantați, în principiu, de Eximbank), furnizorul să-și asume o obligație în procente. Modalitățile de plată erau biletele de ordine emise de importator sau rate acceptate de importator în favoarea unei bănci comerciale americane, care anexa o scrisoare de garanție din partea Băncii de Stat a RPR. Rambursarea se făcea în termen de 5 ani (în rate), începând după ultima livrare, iar dobânda era de 6%. Se adăuga un comision de maxim 1%⁸¹.

Facilități de plată mai mari puteau fi obținute în sectorul produselor agricole de care erau interesați românii (bumbac, sorg, linte, arahide, in, tutun etc.). În cadrul Departamentului Agriculturii exista o secție care se ocupa cu acordarea de sprijin pentru exporturi de produse agricole (CCC – Commodity Credit Corporation). Termenul maxim de creditare se extindea până la 3 ani, iar dobânda era de 4% pentru 12 luni și 4,5% pentru 12–36 luni. Aceste credite erau garantate de o bancă comercială americană și cele mai bune pentru România erau achizițiile prin credit de până la 18 luni⁸².

Finalizarea negocierilor pe partea financiară a fost una de succes pentru români, care, în final, s-au declarat mulțumiți:

În urma unor negocieri insistente, delegația americană a fost de acord cu prevederea, în scrisoarea confidențială, a posibilităților și condițiilor de garantare a creditelor pentru importurile românești din SUA. La 16 iunie, președintele Johnson a cerut, prin solicitări adresate Senatului și Camerei Reprezentanților, aprobare pentru ca Banca de Export-Import să poată garanta acordarea de credite pentru vânzarea de mărfuri către țara noastră⁸³.

Nu doar problemele economice au fost negociate și finalizate de cele două delegații. O listă lungă de înțelegeri a completat un moment de excepție din istoria postbelică a relațiilor româno-americane. Astfel, guvernul SUA intenționa să înființeze la București un birou economic, ca secție a ambasadei. Deschiderea unor birouri de turism a apărut și ea, în termeni generali, în documentele negocierilor, deși românii doreau să renunțe la propunerea lor, pentru ca americanii să nu ceară reciprocitate. Delegația Bucureștiului a acceptat propunerea de publicare a unor reclame comerciale în reviste de specialitate și de organizare a unor expoziții economice. În schimb, Gaston Marin s-a arătat foarte evaziv în a discuta o soluționare clară în problema datoriei publice. Aceasta a fost numită „o problemă a vechilor guverne din România, care se referă la persoane particulare”, și a fost amânată și aruncată în derizoriu, iar americanii nu au insistat foarte mult în acel moment⁸⁴.

S-a mai căzut de acord cu începerea de negocieri pentru încheierea unei convenții consulare, în septembrie 1964, și cu sprijinul reciproc pentru obținerea de spații noi destinate celor două oficii diplomatice, de la București și Washington. În schimb, românii nu au acceptat trecerea în comunicatul comun a unui paragraf privind reunirea familiilor și au reușit să amâne discuțiile privind înființarea unei săli de lectură la

⁸¹ *Ibidem*, f. 19.

⁸² *Ibidem*, f. 20.

⁸³ *Ibidem*, f. 21.

⁸⁴ *Ibidem*, f. 21–23.

București, difuzarea unei reviste ilustrate – „America” – și posibilitatea Legației SUA de a contacta liber instituții și persoane particulare în România⁸⁵.

Tot în lunile mai–iunie 1964, la Washington, s-au purtat discuții cu puternice firme americane, care puteau ajuta economia românească. Detaliile s-au axat pe tipuri de echipamente, date tehnice, calitatea produselor, modalități de plată, întreținerea echipamentelor în România. În domeniul siderurgiei, firma „Ferguson” din Cleveland era gata să devină furnizor pentru echipamente speciale destinate Combinatului Siderurgic de la Galați. Americanii din Cleveland puteau participa la realizarea următoarelor obiective: oțelăria cu convertizoare de oxigen, fabrica de oxigen de înaltă puritate, fabrica de oxid de magneziu din apă de mare și dolomită, fabrica de produse baze superioare pentru nevoile siderurgice și alte ramuri industriale⁸⁶. În domeniul fabricării cocsului, din cărbuni necocsificați, prin procedee relativ asemănătoare cu ceea ce încercau și românii să facă, a fost contactată firma „FMC Machinery International”. Ei trebuiau să i se expedieze 1 000 kg cărbuni din România și analize ale cărbunelui din Valea Jiului, pentru a realiza cercetări și un studiu privind obținerea cocsului⁸⁷.

Pentru industria electronică au existat negocieri cu firmele „Radio Corporation of America”, „General Electric Company” și „Westinghouse Electric Company”. „Radio Corporation” urma să trimită specialiști în România pentru a evalua întreprinderile de piese electronice din RPR, precum și dorința românilor de a lansa noi linii tehnologice și capacități de montaj. În urma evaluării, trebuia să se vină cu o ofertă de export a unor echipamente americane. „General Electric” oferea instalații de turbine de gaz pentru centrale de 100 MW. „Westinghouse” oferea turbine de gaz pentru centrale de 200 MW și putea colabora cu livrări de echipamente și asistență tehnică pentru centrale electrice, fabrici de radio și televizoare, fabrici de ascensoare. Tot „Westinghouse” a organizat, la 16 iunie, vizita delegației române la centrala atomică din Yankee, una din cele mai moderne din SUA, al cărei reactor atomic era proiectat chiar de „Westinghouse”⁸⁸.

Pe aria industrială Petrol și Chimie, românii au fost interesați de mai multe obiective. Astfel, doreau să cumpere instalații de amoniac (capacitate 300 000 de tone/an) și azotat de amoniu (capacitate 210 000 de tone) și, în acest sens, delegația Bucureștiului s-a întâlnit cu reprezentanți ai firmelor: „The Kellogg Company”, „The Lummus Company”, „The Foster Wheeler Corporation”, „Olin Mathieson Chemical Corporation”, „Allied Chemical Corporation”, „Chemical Construction Corporation” și „Houdry Process and Chemical Corporation”⁸⁹. Pentru instalații de cauciuc poliizoprenic, cauciuc polibutadienic (capacitate 30 000 de tone/an), inclusiv butadienă și izopren, au fost purtate discuții cu firmele: „Firestone Tire and Rubber Co.”, „Houdry Process”, „Phillips Petroleum Company”, „Scientific Design-Goodyear”, „Goodrich Gulf Corporation”. Aceste firme au prezentat produsele proprii – anvelope pentru camioane, tractoare și autoturisme și alte produse din cauciuc sintetic – și le-au arătat românilor uzinele și liniile lor de fabricații. Discutarea ofertelor și a detaliilor tehnice și financiare urma să se facă în lunile care veneau⁹⁰.

În vederea achiziționării de instalații care să producă glicerină sintetică (capacitate 10 000 de tone/an), s-au purtat negocieri cu firmele „Shell Chemicals Co.”, „Olin Mathieson”, „Dow Chemicals Co.”, firme care dispuneau de diferite metode și tehnologii

⁸⁵ *Ibidem*, f. 23–24.

⁸⁶ *Ibidem*, f. 24–26.

⁸⁷ *Ibidem*, f. 27.

⁸⁸ *Ibidem*, f. 28–30.

⁸⁹ *Ibidem*, f. 30.

⁹⁰ *Ibidem*, f. 31–35.

pentru obținerea glicerinei. Pentru piele sintetică a fost aleasă firma Dupont. Aceasta utiliza ca materie primă poliesterii și poliuretanii, avea o tehnologie diferită de a firmelor europene, în schimb nu vindea terților linii de producție, ci doar produse finite⁹¹.

Achiziționarea instalației de cracare catalitică (capacitate 100 000 de tone/an, inclusiv separarea și purificarea gazelor și hidroxilarea motorinei) a fost propusă firmelor „Houdry Process”, „Foster Wheeler”, „Universal Oil Products Co.”, „Socony Mobil Oil”, „Kellogg Co.”. Aceste firme se ofereau să devină furnizori generali, unele aveau chiar procedee proprii de cracare catalitică și mai toate invitau specialiști români la sediile lor pentru a studia direct eficiența și calitatea produselor oferite⁹².

În domeniul petrolului, pentru echipamente combustie internă au fost contactați Jack Kadane (de la „Kadane Griffith Oil Company”) și R. L. Koch, precum și „Socony Mobil Oil Co.”. Pentru instalația de colectarea, separarea, tractarea, măsurarea și transferul fluidelor în regim închis sistem LACT, s-au purtat negocieri cu firmele „Black Sivals and Bryson”, „Odex Engineering Co.” și „National Tank”. Intesați de forajul la mare adâncime, românii mai aveau nevoie de instalații sape cu role și material tubular pentru mare adâncime. Firmele contactate, cu experiență în acest domeniu, au fost: „Hughes Tool Co.”, „Red Rock Bits”, „U. S. Steel” și „Pittsburg Steel”⁹³.

Inițierea acestor discuții nu garanta o finalizare pozitivă, imediată sau ușoară. În toate domeniile care prezentau interes pentru reprezentanții Bucureștiului, de la siderurgie la industrie chimică și foraj petrolier, era nevoie de alte întâlniri, negocierea unor detalii și chiar venirea unor specialiști americani în România, pentru a cunoaște toate datele tehnice pentru formularea unei oferte. Pe lângă preț, contau proiectarea utilajelor (unde era cazul) după necesități românești, livrarea într-un anumit termen a echipamentelor, asistența tehnică, eficiența economică, posibilitatea de a instrui specialiști români pentru a se familiariza cu aceste instalații și utilaje, condiții de acordare și prelungire a licențelor și condiții de creditare financiară. Deși era un drum lung și dificil, Bucureștiul avea răbdare. Deja era un succes că se afla la masa negocierilor cu puternice firme americane, unele din ele fiind în topul mondial pe fiecare specializare în parte. Ţelurile finale – industrializarea României, dezvoltarea economică într-un ritm accelerat, obținerea unei autonomii economice față de Moscova și evitarea planului făcut de sovietici pentru CAER – justificau efortul depus, banii oferiți pentru tehnologii americane și nervii consumați pe alambicatele proceduri americane de a face comerț cu Estul.

La 1 iunie 1964, cele două delegații au semnat un comunicat comun, care sintetiza progresele înregistrate în cursul tratativilor bilaterale, pe diferite domenii. Textul făcea referire la îmbunătățirea relațiilor începând cu acordul financiar din 30 martie 1960 și la rezultatele avantajoase, obținute de ambele părți, în urma intensificării schimburilor culturale, științifice și educaționale. Urma apoi prezentarea a nouă puncte, în care se ajunsese la înțelegeri importante, cu mare impact pentru viitor.

Cele două guverne au convenit ridicarea nivelului misiunilor diplomatice, de la București și Washington, de la rang de legație la rang de ambasadă. A fost exprimată intenția de a lărgi și intensifica programul de schimburi culturale și științifice și a fost fixată luna septembrie 1964 ca dată de întâlnire a reprezentanților celor două guverne, pentru a se negocia o nouă convenție consulară între Statele Unite și R. P. Română⁹⁴.

⁹¹ *Ibidem*, f. 35–36.

⁹² *Ibidem*, f. 36–38.

⁹³ *Ibidem*, f. 39–41.

⁹⁴ *Ibidem*, Problema 220/1964, SUA 3, *Dosar referitor la vizita în SUA a ministrului Afacerilor Externe a Republicii Populare Române, Corneliu Mănescu, Comunicat comun*, f. 24.

Principalul punct care oferea satisfacție românilor, arăta așa:

[...] guvernul Statelor Unite este de acord să stabilească o procedură de licențe generale, în baza căreia cea mai mare parte a mărfurilor va putea fi exportată către România fără a fi necesare licențe individuale de export. Pe lângă aceasta, guvernul Statelor Unite este de acord să elibereze licențe pentru un număr de instalații industriale speciale pentru care delegația română a manifestat un interes deosebit⁹⁵.

În schimb, Bucureștiul accepta să acorde licențe pentru tehnologie românească unor firme din SUA. Mai promitea că nu vor exista reexportări (decât cu acordul americanilor) și era dispus să mențină un flux de informații cu privire la utilizarea proiectelor, produselor și liniilor tehnologice importate din SUA⁹⁶.

Cele două părți au fost de acord să asigure protecția reciprocă a drepturilor de proprietate industrială, să se consulte și să se informeze în probleme comerciale și să faciliteze intrarea, călătoria și activitatea pe teritoriul lor a reprezentanților firmelor, întreprinderilor și misiunilor comerciale din cealaltă țară. Erau acceptate și expozițiile comerciale și publicitatea economică, pentru promovarea comerțului. În același scop, al consolidării legăturilor economice, România urma să-și dezvolte oficiul comercial de la New York, care făcea parte din misiunea diplomatică română din SUA, iar americanii urmau să înființeze un oficiu asemănător la București⁹⁷.

În chestiunea exportului românesc în SUA, un lucru la care Bucureștiul ținea enorm pentru viitor, nu au existat câștiguri concrete. Legislația americană nu se putea schimba peste noapte, iar clauza națiunii celei mai favorizate era greu acordată de Congres. Speranța era la câteva reduceri de tarife vamale, care puteau fi operate de președintele SUA. Promisiuni verbale au fost multe, dar comunicatul nu conținea decât precizarea că guvernul SUA a luat act de sugestiile României în direcția îmbunătățirii condițiilor de plasare a produselor ei pe piața americană. Statele Unite doar se declarau gata să aibă o preocupare continuă pentru dezvoltarea comerțului cu R. P. Română⁹⁸.

Ultimul paragraf al comunicatului era parcă predestinat să indice urmările acestor negocieri și înțelegeri de succes. El lăsa totul pe seama „speranței”.

La încheierea întâlnirilor, vicepreședintele Gaston Marin și subsecretarul Harriman și-au exprimat speranța, în numele guvernelor lor, că progresul ce se va realiza prin traducerea în viață a înțelegerilor la care s-a ajuns va constitui baza pentru lărgirea și îmbunătățirea continuă a relațiilor dintre RPR și SUA⁹⁹.

Tensiunile internaționale de anvergură, care au urmat din cauza escaladării conflictului din Vietnam, precauțiile tot mai mari ale unor instituții și politicieni americani pentru utilizarea secretelor tehnologice occidentale de către comuniști au făcut ca multe din aceste înțelegeri să nu poată fi îndeplinite. Chiar și clauza națiunii celei mai favorizate, pe care românii credeau că o vor putea obține către 1966, a venit abia în 1975, după sfârșitul războiului din Vietnam, într-o cu totul altă conjunctură internațională.

Acest eveniment special din relațiile postbelice româno-americane, din mai–iunie 1964, a fost puternic reflectat de presa de peste ocean. Pe de o parte, exista curiozitate

⁹⁵ *Ibidem*, f. 22.

⁹⁶ *Ibidem*, f. 22–23.

⁹⁷ *Ibidem*, f. 23.

⁹⁸ *Ibidem*, f. 24.

⁹⁹ *Ibidem*.

față de reprezentanții unei țări comuniste care se îndepărtau de Moscova, iar pe de altă parte, presa era interesată de modul în care evolua politica noului președinte Lyndon Johnson, de „creare de poduri” către națiuni „autonome” ale Europei de Est. Într-un fel, ziarele și televiziunile din SUA voiau să vadă dacă delegația României trecea testul sincerității și onestității și dacă se dovedea demnă de încrederea pe care America dorea să o investească în R. P. Română.

Chiar la 15 mai, data când Gaston Marin și oamenii lui ajungeau la Washington, televiziunea NBC prezenta România ca pe o mică vedetă a Europei de Est (încetarea bruiajului Vocii Americii, eliberarea deținuților politici, schimbarea denumirilor rusești pentru străzi și instituții). NBC nu uita să spună că acel eveniment reflecta politica diferențiată pe care Washingtonul o aplica Europei comuniste, existând așteptări suficiente de mari de la noua politică de apropiere româno-americană¹⁰⁰.

Marile ziare din Statele Unite scriau despre sosirea delegației române și despre negocierile care urmau să înceapă la 18 mai. În „Washington Post”, de exemplu, jurnalistul Drew Pearson amintea marile schimbări din România ultimilor ani și aprecia plin de satisfacție că Bucureștiul vota uneori împreună cu Vestul la ONU și se opunea diviziunii internaționale a muncii în blocul comunist. Dezvoltarea economică impetuoasă începea să aducă prosperitate unor state est-europene, credea jurnalistul american, și, pe acest fond, sateliții încercau să obțină diferite forme de autonomii față de Moscova¹⁰¹.

„The Journal of Commerce” publica articolul *Oficialitățile americane sunt nesigure de direcția și scopurile discuțiilor economice la nivel înalt dintre SUA și RPR* și observa că reprezentanții administrației Johnson nu știau sau nu explicau corect încotro duceau negocierile cu românii. Pe de o parte, oficialii americani nu dădeau de înțeles că aceste discuții puteau duce la o lărgire serioasă a relațiilor Est-Vest. Ei negau faptul că un eventual succes în negocierile cu delegația condusă de Gaston Marin putea constitui un precedent, care să fie urmat de discuții și cu alți posibili parteneri comuniști. Totuși, pe de altă parte, în alte situații, tot reprezentanții administrației Johnson admiteau că nu erau excluse întâlniri și cu reprezentanți ai altor țări est-europene, „dacă condițiile se dovedesc a fi coapte”. „The Journal of Commerce” admitea că Legea Johnson (1934) și Legea Battle (1949) împiedicau creditarea României și nici nu se putea acorda atât de ușor clauza națiunii celei mai favorizate dar, în același timp, observa o nouă stare de spirit în relațiile bilaterale: „Statele Unite și România par să dispună de spațiu suficient pentru dezvoltarea reciprocă a comerțului lor”¹⁰².

Un lucru deloc de neglijat, ziarul „New York Times”, din 17 mai, constata și prezenta o campanie nu foarte mare, dar vizibilă, dusă de presa din România, care începea să aibă multe cuvinte de laudă la adresa Statelor Unite și a americanilor. Mai ales despre cei implicați în diferite relații profesionale și politice cu omologii din R. P. Română¹⁰³. Astfel, Bucureștiul probabil încerca să netezească asperitățile formate în două decenii de exersare a unui limbaj brutal la adresa Americii capitaliste.

La 18 mai începeau negocierile și „New York Herald Tribune” anunța:

România și-a câștigat în aparență dreptul de a se angaja în relații cu SUA, demonstrându-și dorința de a fi comunistă, dar cu un grad de independență [...]. Surse din Departamentul de

¹⁰⁰ *Ibidem*, Problema 220/1964, SUA 1, dosar *Materiale documentare pentru delegația...*, vol. I, *Probleme de presă*, f. 174.

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 176.

¹⁰² *Ibidem*, f. 165.

¹⁰³ *Ibidem*, f. 170.

Stat au subliniat că România a încercat în mod onest să aplaneze cearta doctrinară dintre Pekin și Moscova [...]. Totuși, în România mai există încă, în politica internă, o lipsă de libertăți¹⁰⁴.

Agențiile de știri și televiziunile au anunțat demararea discuțiilor dintre români și americani, componența delegațiilor și obiectivele principale pe care le aveau reprezentanții României (cumpărarea de uzine și echipamente industriale, posibilitatea de a exporta în SUA, ridicarea legațiilor la rang de ambasadă). La conferința de presă zilnică a Departamentului de Stat, purtătorul de cuvânt – Robert McClosky – a detaliat programul primei zile a negocierilor, indicând și persoanele care urmau să participe la primele discuții¹⁰⁵.

În acele zile, mai multe ziare, televiziuni, instituții de stat și asociații profesionale au prezentat nu doar cazul românesc și posibilele urmări ale unei înțelegeri între RPR și SUA, dar au făcut publicitate largă și ideii de îmbunătățire a comerțului general Est-Vest. Astfel, șeful Departamentului de Relații Externe al Camerei de Comerț a SUA a cerut public reexaminarea listelor cu mărfuri strategice, pronunțându-se pentru o relație comercială nouă între America și Europa de Est. La 19 mai, „New York Times” publica o fotografie cu Averell Harriman și Gaston Marin, din sala unde se desfășurau tratativele, amintind speranțele cu care delegația românească venise în SUA¹⁰⁶.

Senatorul Proxmire, luând partea României, a declarat că Uniunea Sovietică nu purta un comerț corect cu „națiunile captive”, impunând prețuri exagerate pentru mărfurile rusești și fixând prețuri mici pentru mărfurile est europene: „[...] rușii au spus că SUA sunt o țară imperialistă, însă cifrele publicate recent chiar de sovietici indică faptul că ei sunt angajați în exploatarea economică sistematică a țărilor aflate sub dominația lor”¹⁰⁷. Încercând să creeze o atmosferă pozitivă în rândul specialiștilor și a opiniei publice, la hotelul „Pierre” din New York, American Management Association organiza în acele zile o conferință despre comerțul Est-Vest, la care participau oficiali ai administrației Johnson și oameni de afaceri. Mare parte dintre cei prezenți susțineau liberalizarea comerțului și obținerea de beneficii pentru ambele părți¹⁰⁸.

„The Christian Science Monitor” publica, la 20 mai, un text mai mult decât relevant pentru cazul românesc, susținând teza sfărâmării barierelor comerciale dintre blocuri.

De aproape patru ani de zile, românii au cumpărat și cumpără, în mare majoritate cu bani gheață, echipamente industriale din Europa de Vest. Țările capitaliste dezvoltate din Europa, spre deosebire de SUA, dețin aproape un sfert din comerțul exterior al României. Ei (românii) au nevoie de oțelării, cocserii, uzine chimice și sintetice, echipament de foraj, echipament pentru rafinării și echipament pentru industria alimentară¹⁰⁹.

Conform articolului, România ar fi semnat contracte de 500 de milioane \$ cu firme din RFG, Italia, Franța, Elveția, Austria și Benelux. Americanii, insistând pe o politică rigidă, pierdeau acești bani și se încăpățâneau să prelungească embargoul către Est. Dar

---

¹⁰⁴ *Ibidem*, f. 171.

¹⁰⁵ *Ibidem*, f. 166.

¹⁰⁶ *Ibidem*, f. 167.

¹⁰⁷ *Ibidem*, f. 158.

¹⁰⁸ *Ibidem*, f. 157.

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 160.

[...] acest tablou se poate schimba. La Washington vor fi discutate probleme politice și economice. Prima problemă va decide dacă ultimele sunt posibile – și dacă România, de asemenea, poate fi apreciată ca un stat comunist suficient de „independent” sau „liberalizat”, căruia să i se poată oferi înlesnirile care au fost deja acordate Iugoslaviei și Poloniei¹¹⁰.

Eric Bourne, în „The Christian Science Monitor”, vorbea și de planul ambițios al României către industrializare și dezvoltare. Deși Moscova amintea Bucureștiului ceea ce spusese și Chinei, „statul care merge singur spre socialism își limitează posibilitățile”, românii nu se arătau intimidați și ținteau la cea mai bună tehnologie de pe piață – cea americană. Bucureștiul respingea obligațiile care îl izola de „cadrul general al economiei mondiale”¹¹¹.

Dar nu toți politicienii și grupurile de interes din societatea americană erau de acord cu deschiderea relațiilor comerciale către Est. Industriași, oameni din Congres, jurnaliști, asociații politice sau economice se pronunțau în continuare pentru o precauție sporită față de zona comunistă și pentru o politică care să țină la respect URSS și China. Această direcție era reprezentată mai ales de republicani, dar avea și sprijinul unor membri ai Partidului Democrat. Mai ales în prag de intensificare a războiului din Vietnam, o dezvoltare a relațiilor economice Est-Vest putea avea drept consecință întărirea taberei comuniste.

Senatorul republican Hruska a luat cuvântul în Senat chiar la 18 mai, atrăgând atenția că negocierile cu România erau unele de anvergură, care puteau constitui un precedent și care declanșau cele mai mari schimbări în politica SUA către Europa de Est, de după cel de-al Doilea Război Mondial: „Statele Unite au elaborat o cale periculoasă de a dezvolta comerțul cu URSS și sateliții ei, fără a acorda suficientă atenție consecințelor”¹¹². În opinia senatorului republican, sprijinirea sateliților, în scopul de a se desprinde economic de dominația Moscovei, nu justifica un masiv proces de autodistrugere a legislației și măsurilor care limitau întărirea economică a comunismului. El era de părere că noile decizii se puteau întoarce, politic vorbind, împotriva Americii. Senatorul Hruska concluziona: „[...] este timpul, domnule președinte, ca Congresul să-și reafirme dorința și să oprească tendința periculoasă de a face comerț cu un dușman care intenționează să se înmormânteze”¹¹³.

În aceeași idee, a încurajării Congresului spre o politică de opoziție față de președintele Johnson, senatorul democrat Strom Thurmond, din Carolina de Sud, a atenționat că sunt destule organisme puternice și responsabile care nu acceptau noua strategie prezidențială de colaborare cu Estul. Astfel, cel mai mare sindicat din SUA, AFL-CIO (American Federation of Labour/Congress of Industrial Organizations), se opunea deschis expansiunii comerțului occidental spre guvernele comuniste. Politica lui Hrușciiov încerca, chipurile, să producă iluzii și confuzii în rândul statelor vestice, oferindu-le și o falsă iluzie a securității. Tocmai de aceea, credea senatorul Thurmond (care pe acest fond va trece la republicani),

Consiliul AFL-CIO a spus că un comerț dezvoltat ar putea să întărească Rusia și sateliții ei pentru acțiuni mai ofensive împotriva lumii libere. Consiliul executiv al AFL-CIO trebuie să fie felicitat pentru înțelegerea clară și precisă cu privire la comerțul Est-Vest¹¹⁴.

---

¹¹⁰ *Ibidem*.

¹¹¹ *Ibidem*, f. 161.

¹¹² *Ibidem*, f. 168.

¹¹³ *Ibidem*, f. 169.

¹¹⁴ *Ibidem*, f. 164.

Pe acest fundal, presiuni făceau și românii care emigraseră în America, înainte și după instaurarea comunismului în Europa de Est. Ei nu mai mergeau până acolo încât să se pronunțe contra dezvoltării relațiilor între spațiul democrațiilor occidentale și lumea totalitară de tip sovietic, dar credeau că acela putea fi un moment prielnic pentru a impune niște condiții. Mai precis, ei cereau comerț versus liberalizare politică. Senatorul democrat Frank J. Lausche a preluat ideile lor și le-a expus în Senatul SUA, la 20 mai 1964. Era vorba de o scrisoare trimisă de Conferința americanilor descendenți din Europa de Est către Averell Harriman. Ea era semnată de John Balkunas – președintele asociației – și de Pamfil Ripoșanu – președintele comitetului politic al asociației. Publicată și în „Congressional Record”, scrisoarea solicita lui Harriman ca, în schimbul unor concesiї previzibile pe care dorea să le facă Statele Unite, Washingtonul să pună și niște condiții statului comunist: eliberarea deținuților politici și desființarea lagărelor de muncă forțată, autorizarea Crucii Roșii pentru a controla situația deținuților politici, restabilirea drepturilor civile, politice și profesionale ale deținuților eliberați, restabilirea libertății religioase și eliberarea preoților, reorganizarea justiției și reanalizarea măsurilor legislative care contraveneau articolelor 3–11 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, acceptarea reîntregirii familiilor și permisiunea rudelor de a pleca din România către SUA¹¹⁵.

Unele din aceste condiții erau naive și greu de pus în practică. Mai mult, Statele Unite nu mai erau în situația de a juca dur, ca în anii '50. America învățase că nu obținea mare lucru de la statele comuniste printr-o politică de forță și prefera o strategie mai flexibilă. Totuși, multe dintre aceste puncte fuseseră discutate deja cu autoritățile române, într-o manieră mai relaxată. Efectul a fost unul pozitiv. Și România comunistă a fost de acord să detensioneze politica internă, într-o oarecare măsură, ca răspuns la bunăvoința economică a americanilor. Astfel, mulți deținuți politici au fost eliberați în 1964 și unor sute de români li s-a permis, între 1961 și 1964, să plece definitiv la rude, în SUA.

Finalul negocierilor a fost anunțat la 27 mai de „Washington Post”, care a prezentat rezultatele ca fiind „satisfăcătoare”. Deși Bucureștiul nu primea clauza națiunii celei mai favorizate (MFN), legațiile erau ridicate la rang de ambasade, comerțul era încurajat și americanii se declarau gata să construiască fabrici în România. După opinia unui jurnalist, „discuțiile s-au bucurat de succes deoarece România a arătat în prealabil că nu se aștepta ca în relațiile dintre cele două țări să se producă schimbări dramatice”¹¹⁶.

„Evening Star” prelua mesajul președintelui Johnson, punând presiune pe Congres: „[...] una din barierele principale în a face comerț este refuzul Congresului de a permite președintelui să extindă tarifele normale și altor țări comuniste”. Ziarul anunța viitoare insistențe ale Casei Albe asupra legislativului, pentru a-și impune viziunea generoasă de politică economică. Cu atât mai mult cu cât „mica Românie a adoptat în practică drumul ei propriu și este activă în îmbunătățirea relațiilor ei cu Vestul”¹¹⁷.

„New York Times” publica în pagina editorială, ca o recunoaștere a importanței negocierilor româno-americane, articolul intitulat *Construirea podurilor*. Rolul președintelui era bine apreciat în această nouă strategie și, cu toate că era respectată apartenența statelor estice la blocul comunist, se părea că Lyndon Johnson le invita să urmeze exemplul României: „[...] putem fi siguri că chemarea președintelui este atent studiată în

¹¹⁵ *Ibidem*, f. 161–162.

¹¹⁶ *Ibidem*, f. 151.

¹¹⁷ *Ibidem*, f. 155–156.

toate capitalele Europei de Est”. Această „chemare” „conținea în mod implicit recunoașterea că aceste țări nu mai sunt simpli sateliți neputincioși ai Uniunii Sovietice și fiecare are acum posibilitatea, în măsură diferită, de a întreprinde acțiuni independente”. Și aici se atrăgea atenția Congresului că era momentul să reflecteze serios la o schimbare, care putea aduce beneficii în relația cu Estul¹¹⁸.

Întâmplător sau nu, poate cercetările viitoare vor stabili mai clar, chiar în zilele negocierilor de la Washington ar fi izbucnit o nouă dispută între Ungaria și România. „Newsweek” anunța că Budapesta accelera întărirea trupelor maghiare la graniță, iar soldații români erau mult mai atenți la călătorii care veneau din Ungaria. În plus, presa română declanșa o campanie antimaghiară. Americanii speculau că aceste tensiuni se produceau și pe fondul încercărilor României de a-i integra, oarecum, pe ungurii care locuiau în Transilvania¹¹⁹.

Delegația română s-a întors în țară la 19 iunie, cu o escală la Paris¹²⁰. Către finalul lunii iunie, MAE intenționa să plătească toate cheltuielile de deplasare în SUA. O bună parte a acestei deplasări fusese organizată prin firma de turism „Cosmos”, folosită de întreg blocul estic pentru călătorii în SUA¹²¹. Factura însemna 2 692 \$, reprezentând cheltuieli efectuate cu ocazia deplasării unei părți a delegației românești la Dallas, Los Angeles și Cleveland. Să mai spunem că, tot la finalul lunii iunie, a avut loc un schimb de scrisori între vicepremierul Gaston Marin și subsecretarul Harriman. Gaston Marin mulțumea pentru ospitalitatea americanilor și pentru întâlnirile utile. Averell Harriman, la rândul lui, aprecia că fusese o plăcere să-i întâlnească pe români și spera în dezvoltarea puternică a relațiilor dintre cele două țări¹²².

Așa cum anticipase corect presa americană, tratativele dintre SUA și România au trezit interes în mai multe țări, atât din Est cât și din Vest. De pildă, J. Filder, consilier al ambasadei Poloniei la București, a transmis către MAE cererea oficială a Varșoviei, care dorea să știe detalii despre finalizarea discuțiilor de la Washington. Polonezii erau interesați de contractele încheiate, de condițiile de acordare a creditelor și de mărfurile exportate de RPR¹²³. Și englezii au manifestat o curiozitate specială, politică dar și comercială. În februarie 1964, o delegație economică condusă de I. Câmpeanu, secretar general al Ministerului Comerțului Exterior, vizitase Londra și se lovise de refuzul guvernului britanic atunci când a expus dorința achiziționării unei centrale atomo-electrice din Anglia. Deși unele firme engleze doreau să facă afaceri cu România chiar și pe domenii sensibile, oficialitățile britanice nu și-au dat acordul. Mai mult, ziarul „Times” a publicat un articol, *Trade is enough*, în care atrăgea atenția că dezvoltarea comerțului cu Estul trebuia să se facă gradual și lent, pentru a nu da naștere unor efecte nedorite. După negocierile româno-americane, aprobarea Washingtonului pentru vânzarea unei centrale atomo-electrice i-ar fi pus pe englezi într-o poziție jenantă, aprecia MAE¹²⁴. Atitudinea amabilă a americanilor, din timpul negocierilor, a declanșat un interes crescut din partea unor firme britanice care doreau să facă comerț cu România comunistă. De asemenea,

¹¹⁸ *Ibidem*, f. 155.

¹¹⁹ *Ibidem*, f. 153.

¹²⁰ AMAE, fond SUA, Problema 220/1964, SUA 1, *Dosar referitor la vizita în SUA a delegației guvernamentale a Republicii Socialiste România, condusă de tov. Gheorghe Gaston Marin, vicepreședintele Consiliului de Miniștri*, f. 7.

¹²¹ *Ibidem*, f. 8.

¹²² *Ibidem*, f. 10.

¹²³ *Ibidem*, f. 50.

¹²⁴ *Ibidem*, *Raport privind ecoul în Anglia al vizitei delegației guvernamentale române în Statele Unite ale Americii*, f. 14–15.

în presă și parlament s-au formulat critici, în martie 1964, față de prudența excesivă a autorităților britanice, față de unele propuneri românești de colaborare economică¹²⁵.

Evoluția relațiilor internaționale și a evenimentelor în care au fost implicate superputerile au influențat însă puternic legăturile româno-americane. Până la urmă, acestea se subsumau relațiilor mari, între blocuri, în logica Războiului Rece. Escaladarea războiului din Vietnam începând cu martie 1965 (operațiunea Rolling Thunder) a amorsat spiritele de rivalitate în ambele tabere.

La finalul anului 1964 însă, lucrurile încă mergeau în direcția bună. O știre care uimea lumea capitalistă și cea comunistă, în decembrie 1964, era aceea că firmele americane Firestone și Oil Universal Products urmau să deschidă fabrici în România și să investească zeci de milioane de dolari. După încheierea tratatelor, în iunie 1964, americanii au luat câteva măsuri de efect. Lyndon Johnson a autorizat Eximbank să garanteze credite pe termen scurt și mediu pentru vânzări de produse și servicii către România și anumite mărfuri au fost retrase de pe lista de embargo, pentru a putea fi exportate în RPR. Pe acest fundal, Bucureștiul a inițiat discuții economice cu mai multe firme americane¹²⁶. În aprilie 1965, Departamentul Agricol din guvernul SUA a informat Bucureștiul că România urma să fie inclusă pe lista țărilor unde puteau fi exportate mărfuri agricole-americane, în regim barter. În septembrie 1965, România a fost vizitată de prima misiune oficială a Departamentului Comerțului. Americanii au mers la obiective industriale din București, Ploiești și Constanța și au avut întâlniri cu specialiști români din Ministerul Comerțului Exterior, Camera de Comerț și din diferite alte domenii economice¹²⁷.

În schimb, negocierile pentru încheierea unei convenții consulare, care au început la Washington în ianuarie 1965, s-au împotmolit în două puncte: drepturile și obligațiile funcționarilor consulari și transferul sumelor rezultate din succesiuni. Negocierile au fost întrerupte, urmând a se stabili o altă dată pentru întâlnirea celor două delegații de specialiști¹²⁸. Nici în 1965 nu s-a căzut de acord asupra ridicării reciproce a notificărilor de călătorie a membrilor oficiilor diplomatice ale celor două țări, din Washington, New York și București, deoarece americanii doreau un statut special pentru Alaska și Hawai¹²⁹.

În primăvara anului 1965 erau reiterate câteva negocieri economice aflate în derulare. Firma Hydrocarbon Research trebuia să solicite licențe pentru fabrici americane de amoniac și oxigen, Westinghouse și RCA ofereau documentații Bucureștiului pentru echipamentul pe care intenționau să-l exporte. General Electric urma să trimită personal specializat în România și să depună o scrisoare la Departamentul de Stat pentru acordarea unor licențe, Phillips Petroleum și Scientific Design Company purtau și ele tratative cu românii¹³⁰. Domnul Sterling Cole se interesa de achiziționarea unor instalații pentru centrale atomo-electrice, firma Metronal Patent Development făcea propuneri pentru

¹²⁵ *Ibidem*, f. 16–18.

¹²⁶ AMAE, fond SUA, Problema 220/1965, SUA 4, dosar *Materiale documentare privind vizita în Republica Socialistă România a unui grup de senatori americani în frunte cu Mike Mansfield, liderul majorității democratice din Senat, Notă referitoare la relațiile Republicii Socialiste România cu Statele Unite ale Americii*, f. 21.

¹²⁷ *Ibidem*, f. 22.

¹²⁸ *Ibidem*, f. 20.

¹²⁹ *Ibidem*, f. 20.

¹³⁰ AMAE, fond SUA, Problema 220/1964, SUA 1, *Dosar referitor la vizita în SUA a delegației guvernamentale a Republicii Socialiste România, condusă de tov. Gheorghe Gaston Marin, vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Notă referitoare la problemele ce trebuie urmărite după vizita făcută în SUA și Anglia de către delegația condusă de tovarășul Gheorghe Gaston Marin – vicepreședinte al Consiliului de Miniștri*, f. 36.

diferite sortimente de sticlă, General Electric își trimitea reprezentanții la București pentru discuții tehnice, compania Hilton intenționa construirea unui hotel în România, iar alte firme încercau să exporte în România fabrici care să proceseze carnea de porc, care să producă cauciuc sintetic sau componente electrice. Nu în ultimul rând, marele fermier Roswell Garst, un bun prieten al Estului, comunica cu Bucureștii pentru a stabili oferta de echipament pentru irigații, construcții de silozuri și mai multe tipuri de mașini agricole¹³¹.

Această avalanșă de colaborări pozitive se va opri odată cu intensificarea războiului din Vietnam. Decizia firmei Firestone de a nu mai investi în România, pentru o fabrică de cauciuc sintetic, a fost o lovitură grea pentru români și a avut efecte și în discuțiile cu alte firme. În condițiile de escaladare a tensiunilor internaționale, membrii Congresului în special, dar și unii oameni cu funcții înalte în guvernul american au devenit îngrijorați și au început să ia în considerare că achizițiile estice de tehnologie americană ar fi putut întări tabăra comunistă. De aceea, doar o mică parte din proiectele economice ale României, în legătură cu firmele de peste Atlantic, se vor îndeplini. Va fi nevoie de o vizită a președintelui Nixon în Republica Socialistă România și de oprirea războiului din Asia de Sud-Est pentru ca bunele colaborări româno-americane să fie reluate.

Tratatul interguvernamental din mai–iunie 1964, finalizat cu succes, și comunicatul comun au arătat hotărârea Washingtonului și Bucureștii de a schimba ceva în politica lor bilaterală. Deși planul economic era reprezentat cu prioritate, au fost luate decizii importante care vizau și relațiile diplomatice, relațiile consulare și legăturile culturale dintre cele două țări. Chestiunile economice, deși la început păreau cele mai dificile și de mare anvergură, au reprezentat un domeniu în care părțile au manifestat bunăvoință, găsind poziții comune. Chiar dacă nu au acordat clauza MFN, americanii au încuviințat să ofere unele scutiri de taxe pentru produsele românești care urmau a fi exportate în SUA. De asemenea, administrația Johnson a fost de acord să acorde licență de export pentru anumite mărfuri și echipamente industriale care, de obicei, erau plasate pe lista mărfurilor strategice. Prin importul de uzine întregi sau de instalații industriale dintr-o țară avansată tehnologic, Bucureștii urmărea să se întărească economic, să-și asigure dezvoltarea industrială în ritm constant și să se pună la adăpost de planurile sovietice care tindeau să păstreze România la stadiul de țară preponderent agrară. De aceea, cu prioritate, au fost vizate pentru modernizare sau întemeiere de la zero ramuri precum siderurgia, industria petrolieră, chimia industrială, construcțiile de mașini, industria cauciucului sintetic și industria energetică.

Cu toate că disputa ideologică a rămas deschisă, dar la cote decente, înțelegerile dintre reprezentanții Bucureștii și Washingtonului pe o serie de probleme, colaborările profesionale și întâlnirile frecvente între personaje cu influență în lumea politică, economică și culturală au dus la o anumită apropiere umană și instituțională. Treptat, ei nu s-au mai perceput ca adversari ireductibili, ci în calitate de posibili colaboratori pe secvențe limitate, dar importante. Aceste cooperări, întâmplătoare la început, au devenit sistematizate și încadrate în niște planuri și proiecte clare, începând cu 1964. Cu siguranță, cel mai de folos efect al acestor întâlniri și inițiative comune a fost câștigarea încrederii. O încredere care venea și dintr-un fond comun, descoperit aproape pe neașteptate: precauția față de sovietici și acceptul ambelor părți pentru o deschidere controlată, limitată ca dimensiuni, dar deosebit de utilă.

---

¹³¹ *Ibidem*, f. 37–38.

LOOKING BEYOND THE IRON CURTAIN: THE ROMANIAN-AMERICAN
INTERGOVERNMENTAL NEGOTIATIONS (MAY–JUNE 1964)
(Summary)

Keywords: Cold War, Romania, USA, Diplomacy, communism.

During the Cold War, starting with 1960, Romania began to normalize its relations with the United States, by signing a financial agreement and concluding a cultural convention. Things took a good turn in the following years, mainly due to the fact that Gheorghiu-Dej regarded Khrushchev as an adventurer who endangered Romania's future. A possible encounter between the intergovernmental delegations of the two states had been prepared since 1963, after Romania surprisingly turned towards the US and drew the attention of the Kennedy administration, in line with the policy of differential treatment of Eastern European countries.

The context was fully favorable since President Lyndon Johnson chose to overcome tense confrontations and pleaded for the famous "bridge building" towards Eastern Europe, through trade and cultural collaborations. In the second half of May 1964, Romanians and Americans held negotiations in Washington on issues related to trade, economy, diplomacy, culture, and consular relations. The Romanian delegation discussed with a series of powerful American companies that could support the Romanian economy. The details focused on types of equipment, technical data, product quality, payment methods, and the maintenance of Romanian equipment. On June, 1st, 1964, the two delegations signed a Joint Statement summarizing the progress made in the bilateral negotiations in various fields. The future, as anticipated at the time, sounded very promising for closer relations between Bucharest and Washington. Unfortunately, the intensification of the Vietnam War ultimately resulted in the freezing of these relations for the following years.